

Nr 167.

Godkänd av första kammaren den 26 maj 1916.

Godkänd av andra kammaren den 26 maj 1916.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts dels i punkt 162 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning om lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor, dels ock i punkterna 163, 167 och 177 under samma huvudtitel ävensom i särskild proposition, nr 115, gjorda framställningar angående tillfällig löneförbättring åt viss lärarpersonal jämte i ämnet väckta motioner.

(Statsutskottets utlåtande nr 104.)

Till Konungen.

I.

I den till riksdagen den 14 sistlidne januari avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov har Eders Kungl. Maj:t under punkten 162 av åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen att höja det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor från dess nuvarande belopp, 16,700,000 kronor, till 17,030,000 kronor eller med 330,000 kronor.

I fråga om detta Eders Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen intet att erinra och har alltså höjt det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor från dess nuvarande belopp, 16,700,000 kronor, till 17,030,000 kronor eller med 330,000 kronor.

II.

I statsverkspropositionen har Eders Kungl. Maj:t vidare under punkten 163 av åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen att för beredande under år 1917 av tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid folk- och småskolor anvisa på extra stat för nämnda år ett förslagsanslag av 750,000 kronor att utgå efter enahanda grunder, som av riksdagen bestämts beträffande användningen av det för år 1916 beviljade anslaget till samma ändamål, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder må finnas erforderliga.

På sätt i det följande närmare omförmäles, har Eders Kungl. Maj:t vidare under punkterna 167 och 177 av åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen medgiva, att till vissa lärare vid högre folkskolor samt vid statens blind- undervisningsanstalter må utgå tillfällig löneförbättring enligt enahanda grunder, som av riksdagen stadgats beträffande tillfällig löneförbättring under år 1916 åt vissa lärare vid folk- och småskolor.

I samband härmed har riksdagen till behandling förehaft en inom riksdagen väckt motion, däri föreslagits, att riksdagen måtte besluta att å extra stat för år 1917 anvisa ett förslagsanslag å 1,250,000 kronor att utgå såsom lönetillägg med 200 kronor pr man åt de ordinarie folkskollärare och folkskollärarinnor, för vilka intet tillfälligt lönetillägg upptagits i årets statsverksproposition.

I anledning av därom väckt motion beviljade 1915 års riksdag på extra stat för år 1916 ett förslagsanslag av 750,000 kronor för beredande under år 1916 av tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid folk- och småskolor att utgå enligt följande grunder, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder kunde finnas erforderliga:

1) Delaktighet i den tillfälliga löneförbättringen tillkommer den, som vid ingången av år 1916 är anställd i egenskap av ordinarie lärare vid folkskola eller ock såsom biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola eller lärare vid småskola, under förutsättning att befattningshavaren vid denna tidpunkt har eget äkta barn, som icke uppnått 18 års ålder; dock att sådan delaktighet icke tillkommer gift kvinnlig befattningshavare, vars man lever, ej heller biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola eller lärare vid småskola, vilken vikarierar för tjänstledig lärare.

2) Den tillfälliga löneförbättringen utgår med 250 kronor för ordinarie lärare vid folkskola och med 150 kronor för biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola och lärare vid småskola.

3) Den tillfälliga löneförbättringen utgår till befattningshavaren i samma ordning som lönen vid tjänsten.

Eders Kungl. Maj:t har nu gjort framställning om enahanda anslag jämväl för år 1917 att utgå efter samma grunder, som riksdagen ifråga om anslaget för innevarande år bestämt. Därjämte har, såsom förut framhållits, i ovanberörda motion hemställts om den tillfälliga löneförbättringens utsträckande till att, med något lägre belopp, omfatta även de grupper av folkskolans ordinarie lärare, som ej inbegripas i Eders Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag.

Riksdagen vill beträffande dessa framställningar till en början bringa i erinran vad riksdagen anförde, då nu utgående tillfälliga löneförbättring blev av riksdagen år 1915 bifallen. Riksdagen framhöll då, att folkskollärarnas behov av förbättring i deras ekonomiska ställning vore så trängande, att med åtgärder för behovets avhjälpande ej kunde anstå till dess förslag om en definitiv lönereglering för kåren bleve färdigt att föreläggas riksdagen, och uttalade riksdagen vidare, att riksdagens då fattade beslut ej borde föranleda dröjsmål med framläggande för riksdagen av förslag om definitiv lönereglering för kåren i fråga. Då emellertid något förslag till dylik lönereglering ännu ej framställts, har riksdagen, under uttalande av sin förväntan att ett sådant förslag inom snar framtid bliver riksdagen förelagt, ej kunnat underlåta att finna en utvidgning av den av riksdagen för år 1916 beslutade och av Eders Kungl. Maj:t för år 1917 nu föreslagna tillfälliga löneförbättringen vara av behovet påkallad.

Vid sådant förhållande och då härvid den ekonomiska hjälp, som staten redan givit vissa kategorier av folkskollärare, enligt riksdagens förmenande bör tillgodokomma även de lärare, som ej bliva delaktiga av den utav Eders Kungl. Maj:t nu föreslagna löneförbättringen, har riksdagen i detta avseende kommit till samma uppfattning som den, vilken framburits i den i ämnet väckta motionen.

Vad angår de ifrågasatta beloppen för löneförbättringen, har riksdagen ej ansett sig böra besluta någon ändring i vad Eders Kungl. Maj:t i sådant hänseende föreslagit, nämligen 250 kronor åt den grupp av befattningshavare av förevarande kategori, som innevarande år åtnjuter tillfällig löneförbättring till sagda belopp. Vad åter beträffar beloppet av den tillfälliga löneförbättringen för de lärare, vilka icke inbegripas i Eders Kungl. Maj:ts framställning, skulle enligt motionen detta utgöra 200 kronor. Riksdagen finner visserligen goda skäl tala härför, men har riksdagen likväl, i betraktande av det allmänna statsfinansiella läget, ansett sig böra nedsätta denna löneförbättring till 150 kronor.

De i motionen gjorda beräkningarna rörande antalet lärare äro grundade på 1912 års folkskolestatistik. Antalet ordinarie folkskollärare utgöra enligt 1914 års statistik i runt tal 9,000. Med beräkning att de lärare, vilka skulle komma i åtnjutande av förevarande utsträckta löneförbättring, uppgå till i runt tal 6,000, skulle sålunda med ett belopp av 150 kronor för lärare den erforderliga summan uppgå till 900,000 kronor. Läggas härtill de av Eders Kungl. Maj:t föreslagna 750,000 kronor, erhålles en summa av 1,650,000 kronor eller i runt tal 1,700,000 kronor, vilket belopp bör anvisas till tillfällig löneförbättring åt ordinarie lärare vid folkskolor.

Beträffande de biträdande lärare vid folkskolor, lärare vid mindre folkskolor och lärare vid småskolor, vilka äro inbegripna i den av Eders Kungl. Maj:t under samma punkt gjorda framställningen, har riksdagen för överskådlighetens skull ansett sig böra upptaga frågan om tillfällig löneförbättring åt dessa lärare i samband med behandlingen av motsvarande fråga beträffande här nedan under mom. IV omnämnda kategori av lärare. Med hänsyn till det ringa antalet dylika lärare, varpå Eders Kungl. Maj:ts framställning äger tillämpning, synes någon jämkning i anslagssumman ej erforderlig.

Med hänsyn till vad sålunda anförts har alltså riksdagen i anledning av Eders Kungl. Maj:ts förevarande framställning och ovannämnda motion, för beredande under år 1917 av tillfällig löneförbättring åt ordinarie lärare vid folkskolor, på extra stat för år 1917 anvisat ett förslagsanslag av 1,700,000 kronor, att utgå enligt följande grunder, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder må befinnas erforderliga:

- 1) Den tillfälliga löneförbättringen utgår
 - a) med 250 kronor till den, som vid ingången av år 1917 är anställd i egenskap av ordinarie lärare vid folkskola, under förutsättning att befattningshavaren vid denna tidpunkt har eget äkta barn, som icke uppnått 18 års ålder; dock att sådan delaktighet icke tillkommer gift kvinnlig befattningshavare, vars man lever;
 - b) med 150 kronor till annan ordinarie lärare vid folkskola.
- 2) Den tillfälliga löneförbättringen utgår till befattningshavaren i samma ordning som lönen.

III.

Såsom riksdagen i föregående punkt erinrat, har Eders Kungl. Maj:t under punkt 167 i åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen föreslagit riksdagen att *dels* medgiva, att till de lärare vid högre folkskola, som i veder-

börlig ordning erhållit ordinarie anställning, må under åren 1916 och 1917 utgå tillfällig löneförbättring enligt enahanda grunder, som av riksdagen stadgats beträffande tillfällig löneförbättring under år 1916 åt vissa ordinarie lärare vid folkskolor, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder må finnas erforderliga, *dels ock* för beredande av ifrågavarande löneförbättring anvisa på extra stat för år 1917 ett förslagsanslag av 15,000 kronor, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att för ändamålet låta av tillgängliga medel redan under år 1916 förskottsvis utanordna erforderligt belopp.

Eders Kungl. Maj:ts framställning om tillfällig löneförbättring åt lärare vid högre folkskolor är betingad av den i avlöningshänseende i många fall liknande ställning, som dessa lärare äga i förhållande till lärare vid folkskolor. Då riksdagen ovan under mom. II hävdade den uppfattningen, att samtliga ordinarie lärare vid folkskolor böra komma i åtnjutande av tillfällig löneförbättring, synes billigheten kräva, att en dylik ekonomisk hjälp från statens sida även kommer de lärare vid högre folkskolor till del, vilka jämlikt Eders Kungl. Maj:ts framställning skulle bliva därifrån uteslutna. I anslutning till vad riksdagen anfört rörande ordinarie lärare vid folkskolor, finner riksdagen enahanda principer böra tillämpas ifråga om lärare vid högre folkskolor. Med beräkning att de av dessa lärare, vilka ej skulle bliva delaktiga av den utav Eders Kungl. Maj:t föreslagna löneförbättringen, uppgå till omkring 60, skulle den summa, som erfordras för ändamålet, belöpa sig till 9,000 kronor.

Eders Kungl. Maj:t har föreslagit en retroaktiv tillämpning av den nu ifrågasatta löneförbättringen. Riksdagen anser sig icke kunna biträda förslaget i denna del, och kommer vid sådant förhållande den erforderliga summan för en tillfällig löneförbättring åt lärare vid högre folkskolor att uppgå till 16,500 kronor eller i runt tal 17,000 kronor.

Riksdagen har alltså i anledning av Eders Kungl. Maj:ts förevarande framställning *dels* medgivit, att till de lärare vid högre folkskola, som i vederbörig ordning erhållit ordinarie anställning, må under år 1917 utgå tillfällig löneförbättring enligt enahanda grunder, som av riksdagen ovan under mom. II beslutats ifråga om ordinarie lärare vid folkskolor, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder må finnas erforderliga, *dels ock* för beredande av ifrågavarande löneförbättring anvisat på extra stat för år 1917 ett förslagsanslag av 17,000 kronor.

IV.

Under punkten 225 i åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen har Eders Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i avbidan på proposition angående tillfällig löneförbättring åt biträdande lärare vid folkskolor, lärare vid mindre folkskolor och lärare vid småskolor beräkna för berörda ändamål på extra stat för år 1917 ett anslag av 500,000 kronor.

Sedermera har Eders Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 10 mars 1916 avlåten proposition, nr 115, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att på extra stat för år 1917 anvisa ett förslagsanslag av 500,000 kronor för beredande under åren 1916 och 1917 av provisorisk löneförbättring åt biträdande lärare vid folkskolor, lärare vid mindre folkskolor och lärare vid småskolor, att utgå enligt följande grunder:

1) Delaktighet i den provisoriska löneförbättringen tillkommer envar sådan biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola och lärare vid småskola, som för det år, löneförbättringen avser, icke enligt gällande allmän löneförfattning är berättigad till ålderstillägg.

2) Den provisoriska löneförbättringen utgår med 60 kronor för år.

3) Den provisoriska löneförbättringen utgår till befattningshavaren i samma ordning som lönen;

ävensom bemyndiga Eders Kungl. Maj:t att *dels* under år 1916 förskottsvis av tillgängliga medel utanordna så stort belopp, som för omförmälda ändamål erfordras för år 1916, *dels ock* utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av ovanberörda grunder må finnas erforderliga.

I samband härmed har riksdagen till behandling förehaft en inom riksdagen väckt motion, däri hemställts, att riksdagen måtte besluta att på extra stat för 1917 anvisa ett förslagsanslag av 1,234,000 kronor för beredande under 1917 av provisorisk löneförbättring åt biträdande lärare vid folkskolor, lärare vid mindre folkskolor och lärare vid småskolor, att utgå enligt följande grunder:

1) Delaktighet i den provisoriska löneförbättringen tillkommer envar sådan biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola och lärare vid småskola, som för det år, löneförbättringen avser, icke kommer i åtnjutande av annan tillfällig löneförbättring av staten.

2) Den provisoriska löneförbättringen utgår med 100 kronor.

3) Den provisoriska löneförbättringen utgår till befattningshavaren i samma ordning som lönen;

ävensom bemyndiga Eders Kungl. Maj:t utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av ovanberörda grunder må finnas erforderliga.

Även i denna fråga har riksdagen ej kunnat undgå att komma till en liknande uppfattning som beträffande den tillfälliga löneförbättringen åt ordinarie lärare vid folkskolor, nämligen att en sådan förmån ej bör inskränkas till en viss kategori av lärare utan utsträckas att gälla alla. Den kår, varom nu är fråga, torde vara att betrakta som en av de lägst avlönade i landet, och ett bidrag från statens sida för lindrande av de ekonomiska svårigheter, som under nuvarande förhållanden måst för dessa lärare vara mer tryckande än tillföre, synes riksdagen synnerligen behjärtansvärt.

Även om riksdagen i likhet med vad i motionen säges anser, att samtliga här förevarande lärare böra komma i åtnjutande av en tillfällig löneförbättring, finner sig riksdagen likväl, i betraktande av den varsamhet, som bör under nu rådande förhållanden iakttagas med statens utgifter, ej kunna bifalla det i motionen föreslagna beloppet eller 100 kronor för lärare, utan har riksdagen funnit detsamma kunna skäligen nedsättas till 80 kronor. Eders Kungl. Maj:t har föreslagit en retroaktiv verkan av ifrågavarande löneförbättring. Riksdagen anser sig icke böra biträda Eders Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Den för ändamålet erforderliga summan skulle uppgå till i runt tal 1,000,000 kronor.

Såsom riksdagen ovan under mom. II erinrat, torde för överskådlighetens skull de biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola och lärare vid småskola, vilka äro avsedda i Eders Kungl. Maj:ts under sagda mom. avhandlade framställning, böra inbegripas i den kategori av lärare, varom här är fråga. Någon jämkning i anslagssumman torde, såsom riksdagen likaledes förut erinrat, icke bliva erforderlig.

Riksdagen har alltså, i anledning av Eders Kungl. Maj:ts förevarande framställning och omförmälda motion, för beredande under år 1917 av tillfällig löneförbättring åt biträdande lärare vid folkskolor, lärare vid mindre folkskolor och lärare vid småskolor, på extra stat för år 1917 anvisat ett förslagsanslag av 1,000,000 kronor, att utgå enligt följande grunder, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder må finnas erforderliga:

1) Den tillfälliga löneförbättringen utgår

a) med 150 kronor till den, som vid ingången av år 1917 är anställd i egenskap av biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola och lärare vid småskola, under förutsättning att befattningshavaren vid denna tidpunkt har eget äkta barn, som icke uppnått 18 års ålder; dock att sådan delaktighet icke tillkommer gift kvinnlig befattningshavare, vars man lever, ej heller den, vilken vikarierar för tjänstledig lärare;

b) med 80 kronor till övriga biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola och lärare vid småskola.

2) Den tillfälliga löneförbättringen utgår till befattningshavaren i samma ordning som lönen.

V.

Såsom riksdagen under mom. II erinrat, har Eders Kungl. Maj:t under punkten 177 i åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen föreslagit riksdagen *dels* medgiva, att till ämneslärare och arbetslärare vid statens blindundervisningsanstalter må under åren 1916 och 1917 utgå tillfällig löneförbättring enligt enahanda grunder, som av riksdagen stadgats beträffande tillfällig löneförbättring under år 1916 åt vissa lärare vid folk- och småskolor, därvid ämneslärare skall likställas med ordinarie lärare vid folkskola och arbetslärare med lärare vid småskola, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder må befinnas erforderliga, *dels ock* för beredande av ifrågavarande löneförbättring anvisa på extra stat för år 1917 ett förslagsanslag av 1,400 kronor, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att för ändamålet låta av tillgängliga medel redan under år 1916 förskottsvis utanordna erforderligt belopp.

Då jämväl för ifrågavarande lärare en tillfällig löneförbättring föreslagits och riksdagen funnit skäl föreligga för en utsträckning av denna till samtliga vid blindundervisningsanstalterna anställda ämneslärare och arbetslärare, har riksdagen ansett, att de principer i avseende å de tillfälliga lönebeloppens storlek, som riksdagen beträffande i föregående moment avhandlade kategorier av lärare godtagit, även här böra vinna tillämpning.

I enlighet med av riksdagen inhämtade uppgifter rörande antalet ämneslärare och arbetslärare och enligt av riksdagen gjorda beräkningar, varvid ämneslärare ansetts i förevarande avseende böra likställas med folkskollärare och arbetslärare med småskollärare, skulle för beredande av tillfällig löneförbättring åt de lärare i ifrågavarande anstalter, som ej inbegripas i Eders Kungl. Maj:ts förevarande framställning, erfordras ett belopp av 2,280 kronor eller i runt tal 2,300 kronor. Eders Kungl. Maj:ts förslag innebär en retroaktiv tillämpning av den i förslaget ifrågasatta löneförbättringen. Riksdagen anser sig ej böra biträda förslaget i denna del. Vid sådant förhållande skulle den för ändamålet erforderliga slutsumman komma att uppgå till 3,000 kronor.

Riksdagen har alltså *dels* medgivit, att till ämneslärare och arbetslärare vid statens blindundervisningsanstalter må under år 1917 utgå tillfällig löneförbättring enligt enahanda grunder, som av riksdagen ovan under mom. II och IV beslutats ifråga om ordinarie lärare vid folkskola samt lärare vid småskola, därvid ämneslärare skall likställas med ordinarie lärare vid folkskola och arbetslärare med lärare vid småskola, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder må befinnas erforderliga, *dels ock* för beredande av ifrågavarande löneförbättring anvisat på extra stat för år 1917 ett förslagsanslag av 3,000 kronor.

Stockholm den 26 maj 1916.

Med undersåtlig vördnad.
